

Zlata Houšková

Autor: Mgr. Hana Kólová

Číslo: roč. 4, č. 4-5/2018

Rubrika: Impulsy u kávy

Klíčová slova:

rozhovory

U kávy se Zlatou Houškovou

V knihovnictví pracujete celý život a nechala a necháváte za sebou v tomto oboru nesmazatelnou stopu. Jaký je Váš názor na nastupující knihovnickou generaci? Jsou mladí knihovníci nějakým způsobem odlišní od svých předchůdců?

Ráda bych nadšeně pohovořila o nastupující „knihovnické generaci“, jenže mám trochu pocit, že do knihoven mladá „knihovnická generace“ nenastupuje. Tu a tam sice nastoupí mladí jednotlivci (dle prováděných průzkumů je jich, bohužel, stále méně), ale část z nich vlastně ani netuší, kam přišli a co to knihovnická práce je nebo by být měla; řada z nich se také v knihovně/knihovnictví zdrží jen krátce, jakmile zjistí nepoměr mezi nároky na výkon a výší odměny, odchází. Osobně mě tahle absence či alespoň velký nedostatek mladých pracovníků v knihovnách dost trápí. Absence mladých je podle mne velkým problémem v každé profesi, v každém oboru. S mladými přichází nové znalosti, nápady, nadšení, pohyb, změny, vzruch..., tedy vše, co každý obor lidské činnosti potřebuje ke svému přežití a rozvoji. Všichni stárneme a generační obměny jsou zákonitostí i potřebou... Takže se obávám, že charakterizovat nastupující knihovnickou generaci neumím. A říci něco obecně platného o mladých v knihovnách nedokážu; znamená to paušalizovat, protože každý z nich je jiný – někdo skvělý, někdo průměrný a někdo... měl jít radši dělat něco jiného. Paušalizaci se snažím opravdu vyhnout, ale abych se z otázky zcela nevyhlala: snad se dá obecně (opatrně) říci, že současná generace mladých (nejen v knihovnách) je mnohem více spjata s technologiemi. Nemusí to nutně znamenat, že všichni mladí umějí víc než všichni starší, ale jejich sepětí, možná dokonce závislost na IT je mnohem větší. V knihovně (i v životě) to může být plus i minus. A snad také platí, že je to generace náročnější a sebevědomější, zvláště pokud jde o definování vlastních potřeb a požadavků. Ale to je opravdu všechno, žádné další obecné charakteristiky se dopustit nechci.

Co byste doporučila začínajícím knihovnicím a knihovníkům?

Chráním se doporučovat obecně. Každý z nás je jiný, jinak vnímá realitu, má jiný hodnotový systém, jiné priority, jiné osobnostní nastavení, jiné znalosti, jiné podmínky; cokoli doporučovat je ošidné. Možná bych každého nastupujícího do knihovny (bez ohledu na věk!) upozornila na několik věcí:

- v knihovnictví s 95% pravděpodobností nezbohatnete, spíš budete vždy pod průměrnými příjmy ve společnosti,
- pokud se s tímhle umíte vyrovnat (smířit, kompenzovat...), budete mít příležitost dělat jedno z nejpestřejších povolání, které znám; nabízí skvělé možnosti pro pedanty, introverty a mlčenlivé typy, ale stejně tak pro kreativce, extraverty a řečné typy; můžete tu pracovat jen s knihami či jen s technologiemi, v uzavřeném prostoru bez veřejnosti, ale také naopak mezi a s lidmi všech věkových i sociálních kategorií, ve velkých prostorách, v exteriéru...; můžete se setkávat s intelektuálními špičkami společnosti, s umělci, s lidmi manuálně orientovanými, s politiky; můžete významně pomoci jednotlivcům, skupinám, obci; máte velkou šanci na

skvělou spoluprací a nové kontakty v tuzemsku i zahraničí, máte příležitost vést a realizovat projekty atd. atd.,

- práce v knihovně není rutinní nemanuální činnost, jakkoli je tak vedena v některých personálních dokumentech,
- práce v knihovně není jednoduché podávání objednaných věcí přes pult ani čtení v pracovní době, jakkoli si to někteří lidé ještě stále myslí,
- čím bude práce v knihovně pro vás, záleží (především) na vás.

Jsou nějaké vize či projekty, na které byste mladou generaci knihovníků zvláště ráda upozornila a vybídla je ke spolupráci?

Všechny existující! Všichni knihovníci (nejen mladí) by měli vědět o existujících vizích oboru a o realizovaných či připravovaných projektech! Každý, kdo přemýšlí o svém životě, o své profesi, o své práci, by měl vědět, jaké existují její perspektivy, vize (i alternativní). Všichni by měli znát existující projekty a aktivity, aby měli možnost zvažovat, rozhodovat, vybírat, připojit se, tvořit. Mne osobně zajímá v oboru všechno, v čem vidím přínos a význam pro knihovny a jejich uživatele. Snažím se ocenit i projekty, kterým nerozumím (nechám si je vysvětlit od lidí, o nichž si myslím, že jim rozumějí). Ale abych nezůstala v obecné rovině: zrodila se globální vize knihovnictví (IFLA), její vývoj a snad realizaci bychom měli sledovat všichni – jsme přece součástí světového knihovnictví. Na druhém pólu, ale těsně propojen, je český projekt veřejných diskusí Knihovna – věc veřejná (SKIP a krajské knihovny), který by měl vést k širšímu a těsnějšímu propojení knihoven s veřejnou správou i veřejností obecně. Stejně tak česká verze Bookstartu „S knížkou do života“ (SKIP) je domácí projekt, který si podle mne zaslouží mimořádnou pozornost – podpora čtenářství je stále základní funkcí našeho oboru – a současně nás propojuje se světovou oborovou veřejností, ale i veřejností obecně, s komunitami. Možná bych zmínila ještě oblast lokální historie (projekt Lokálka – SKIP), který má výrazně komunitní i vzdělávací charakter a rovněž mezinárodní konotace. A úplně na závěr: Česko stále zápasí s principem rovného přístupu ve společnosti a to se týká i knihoven. Připomněla bych proto projekt Bezbariérová knihovna (SKIP), který stále nemá v knihovnách tu odezvu a popularitu, kterou by si zasloužil.

Na který ze svých četných profesních úspěchů jste obzvláště pyšná a proč?

Nejsem pyšná na nic, pýcha je jedna z věcí, které jsou mi opravdu cizí, řekla bych skoro nepochopitelné. Nevím, zda jsem měla nějaké profesní „úspěchy“; dokonce si asi ani nejsem jistá, co to úspěch je, natož úspěch profesní. Jsem ale moc ráda, že jsem byla více či méně aktivně u zrodu některých projektů, aktivit, hnutí a počinů, které se „ujaly“ a měly či dokonce mají stále smysl. Vzhledem ke svému věku i práci, kterou jsem dělala, bych jich mohla vyjmenovat poměrně hodně, ale není to důležité. Největší radost a uspokojení mám totiž z toho, že se mi v životě dařilo iniciovat a mezi sebou propojovat a sdružovat (báječné) lidi. Přispělo to právě ke vzniku některých dobrých projektů. A i díky tomu mám v oboru přátele a kamarády napříč generacemi, napříč typy knihoven, napříč hierarchií zaměstnanců (od řadových pracovníků po ředitele). Kdykoli se potkáme, dávají mi najevo svou přízeň i respekt. Pokud bych měla být na něco hrdá (vnímám rozdíl mezi slovy pyšný a hrdý), pak na tohle.

Jak moc se změnilo samotné prostředí knihoven od doby, kdy jste s touto prací začínala?

To by asi bylo na knihu, ne na jednu z odpovědí v rozhovoru. Ve většině knihoven se toho změnilo mnoho (v některých, bohužel, zatím poměrně málo). V knihovnictví jako oboru se změnilo snad vše kromě základního axiomu „získávat, zpracovávat, uchovávat, předávat“. Změnil se v mnoha směrech prostor knihoven, byť bohužel zatím ne všech (myslím na rozměry, vybavení, architektonická i jiná

řešení atd.), změnily se technologie (když jsem začínala, nebyly samozřejmě mobilní telefony, počítače byly sálové a v knihovnách jen zcela výjimečně, o internetu jsme neměli tušení, ještě se dovádělo s děrnými štítky a průhledovkami, výkřikem techniky byla kopírka a telefon, elektrický psací stroj měly jen velké knihovny...); změnily se pracovní postupy (zpracovávalo se podle pruské instrukce ručně na katalogizační lístky, psalo přes průklepák, překlepy se opravovaly bílou či oranžovou vodičkou (podle toho, na co se psalo), čtenáři měli své „kapsy“ s knižními lístky vypůjčených knih, většina aktivit pro veřejnost byla formou přednášek atd.). Jako stát a společnost jsme se otevřeli světu, jako obor spolupráci a kooperaci, jako lidé (snad) novým myšlenkám. Takže změny obrovské. Ale přesto myslím, že jsme ještě hodně dlužni orientaci na uživatele a jeho potřeby, že nám chybí potřebná flexibilita a leckde i profesionalita. Tam by změny měly být razantnější. A také se trochu bojím, že se příliš nezměnilo vnímání knihoven většinou společností...

Máte účinný recept, jak zvednout zájem veřejnosti o kulturní akce pořádané knihovnou?

To nevím, spíš neřeknu nic převratného. Především by knihovna měla nabízet promyšlené a systematicky koncipované, ideálně cyklické aktivity na základě důkladného zjištění a analýzy potřeb, přání a představ relevantních uživatelských skupin (a těm vycházet vstříc), ideálně bych pak všechno připravovala přímo s potenciálními účastníky, tj. akce pro studenty se studenty, akce pro seniory se seniory, akce pro děti s dětmi, rodiči, pedagogy apod. Víc a lépe bychom se také měli věnovat budování tzv. Public Relations (PR), tedy dobrých vztahů se lidmi, skupinami, organizacemi; zanedbatelná určitě není ani propagace, kterou bychom se měli naučit dělat atraktivněji, odvážněji, méně tradičně. Na PR nicméně věřím mnohem víc než na propagaci a reklamu. Hlavně by ale za vším měla být vrcholná kvalita, úroveň a profesionalita ve všech ohledech (obsahová, organizační, prezentační/lektorská, technická, prostředí, personální (včetně pomocného personálu) apod.).

A ještě jedna poznámka: méně bych řešila kvantitativní ukazatele (kolik lidí bylo na akci), neměly by být přeceňovány. Navštíví-li naši akci 7 lidí a budou nadšeni, je to mnohem lepší, než když přijde 50 lidí a budou odcházet znuděni ze zapomenutelné, tuctové akce. Je to lepší (a efektivnější) nejen pro ně, ale i pro knihovnu. 7 nadšených svou zkušenost sdělí přátelům a známým. Někteří z nich příště možná přijdou s nimi (nebo budou minimálně vědět, že v knihovně se dělají skvělé akce). 50 lhostejných na akci zapomene, než dojdou domů, a příště už nepřijdou, o našťvaných či zklamaných (nedodržíme slíbené) ani nemluvě - ti to sdělí dvakrát většímu počtu lidí a naše „sláva“ se rozšíří mnohem rychleji. Pomoci, prospět či potěšit 7 lidí znamená mnohem více než propustit bez přínosu 50 lhostejných...

Věříte ve šťastnou budoucnost knihoven? Případně - co můžeme udělat pro to, aby šťastná skutečně byla?

Asi by bylo nutné definovat, co je to šťastná budoucnost - každý si pod tím totiž představujeme něco jiného. Někdo vidí šťastnou budoucnost, když se nic nezmění, někdo když se změní všechno. Pokud tedy budu (při troše zjednodušení) za šťastnou budoucnost knihoven považovat to, že budou nadále poskytovat své služby, že budou potřebnou a vyhledávanou institucí s vysokou prestiží a početnou uživatelskou a návštěvnickou základnou, že budou dostatečně finančně, personálně a materiálně zabezpečeny, měli bychom: perfektně znát své uživatele (i potenciální), trvale ověřovat jejich potřeby a přání a těm vycházet vstříc, být proaktivní; všechny služby bychom měli poskytovat v reálném i virtuálním prostředí i s jejich mobilní variantou (v mnoha významech toho slova), nikdy bychom s nimi neměli být spokojeni; knihovna by měla být vhodně umístěna, krásná, bezbariérová, flexibilní, prostorná, vstřícná, pohodlná - tato a další adjektiva bychom si neměli definovat sami, ale s odborníky a s (potenciálními) uživateli; pracovníci knihovny by měli být vzdělaní v oboru i oblastech souvisejících, motivovaní, výkonní, kreativní, pečliví, po všech stránkách profesionálové

(včetně profesní etiky); měli bychom spolupracovat se zřizovatelem, spolupracovat v oboru, v místě i na mezinárodní úrovni, hledat (i netradiční) partnery, knihovna by měla být centrem komunity. A stále bychom měli myslet na náš exkluzivní a unikátní úkol a poslání: podporu čtenářství. Asi by se našly i další věci, které bychom měli dělat...

Kdybychom měli kouzelný prsten a mohli vrátit čas na začátek Vaší kariéry, rozhodla byste se opět pro práci v knihovnictví?

Ztratím teď určitě řadu příznivců, ale... šla jsem studovat náš obor dle principu „z nouze ctnost“, nikoli ze svatého přesvědčení, že je to jediný a mnou vysněný obor. V té době také bylo (ne úplně špatným) zvykem začít pracovat v oboru, který člověk vystudoval (samozřejmě s výhradou výjimek). Někteří později třeba i prchli, ale popravdě většina kolegů v oboru zůstala až do konce profesní kariéry (i já jsem na několik let obor opustila). Na druhou stranu jsem velmi rychle zjistila, že je to opravdu superpestrý obor, který mi nabízí seberealizaci hned v několika směrech. Ale k otázce: nevím. Nabídka je dnes tak široká a možností tolik, že nemohu vyloučit, že bych se pustila jinudy. Ale určitě mohu říci: nelituji toho, že jsem byla knihovnicí. Byla to pěkná práce a kus života dobrého, řečeno s klasikem.

Jakou knihu si ráda otevřete ve volném čase? Doporučíte čtenářům nějaké zajímavé čtení?

Odpověď první: dobrou. Odpověď druhá: ne. Doporučíte-li někomu pro něj špatnou knihu, odradíte ho od čtení, a to bych strašně nerada. Kdysi jsem to zkusila, když jsem neuváženě obecně doporučovala jednu ze svých „top“ knih. Jednak mám pocit, že si ji přes mé doporučení nikdo nepřečetl, a rozhodně vím, že jsem od ní několik lidí nadšeným horováním odradila. Doporučit se dá konkrétnímu čtenáři, jehož vkus aspoň trochu znáte. Obecně se dá doporučit leda občanský zákoník a zásady zdravého životního stylu J. Jediné relevantní doporučení je: čtěte! Pokud jde o můj vkus, nebudu tedy už jmenovat žádné tituly, ale osobně se například vždy těším na nominace Litery. Snažím se přečíst všechny nominované knihy; mám totiž 90% jistotu, že se nespletu. Každá nominovaná kniha není nutně úplně skvělá, ale (asi) nikdy to není průšvih - a to je báječné. Je to skvostné období - s probouzející se přírodou se ve mně každoročně znovu a znovu probouzí vášnivý čtenář, který čte, hltá a užívá si s rozkoší kvalitní literaturu ze všech koutů tvorby. To bych přála a doporučila každému!

KÓLOVÁ, Hana. Zlata Houšková. *Impulsy: Inspirace, náměty a trendy dětského čtenářství* [online]. roč. 4, č. 4-5/2018 [cit. 2018-02-01].

Dostupný z WWW: impulsy.kjm.cz/impulsy-clanek/zlata-houskova.
ISSN 2336-727X.